

EBU'L-KÂSİM EŞ-ŞÂBBİ'NİN ŞİİRLERİNDE HALK

PUBLIC IN THE POETRY OF ABU AL-QÂSİM AL-SHÂBBİ

BEKİR MEHMETALİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ, KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI BÖLÜMÜ ARAP DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ASSISTANT PROFESSOR, KİLİS 7 ARALIK UNIVERSITY FACULTY OF ARTS AND SCIENCES
DEPARTMENT OF ARABIC LANGUAGES AND LITERATURE

bekir.mehmetali@kilis.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0003-2783-8543>

TURGAY GÖKGÖZ

DR. ÖĞR. ÜYESİ, KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI BÖLÜMÜ ARAP DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ASSISTANT PROFESSOR, KİLİS 7 ARALIK UNIVERSITY FACULTY OF ARTS AND SCIENCES
DEPARTMENT OF ARABIC LANGUAGES AND LITERATURE

turgaygokgoz@kilis.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-9742-2722>

 <http://dx.doi.org/10.46353/k7auifd.757125>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received

24 Haziran / June 2020

Kabul Tarihi / Accepted

24 Aralık / December 2020

Yayın Tarihi / Published

Aralık / December 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season

Aralık / December

Atıf / Cite as

Mehmetali, Bekir - Gökgöz, Turgay "Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî'nin Şiirlerinde Halk [Public in the Poetry of Abu Al-Qâsim Al-Shâbbî]". Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - Journal of the Faculty of Theology 7/2 (Aralık/December 2020):1065-1087.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
/ This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi - Kilis 7 Aralık University, Faculty of Theology, Kilis, 79000 Turkey. All rights reserved.

For Permissions

ilahiyatdersisi@kilis.edu.tr

EBU'L-KÂSİM EŞ-ŞÂBBÎ'NİN ŞİİRLERİNDE HALK

Öz

XIX. yüzyılın başlarında Napolyon'un Mısır'ı işgaliyle başlayan modern Arap edebiyatındaki Nahda hareketi özellikle Mısır üzerinden diğer Arap ülkelerine yansımış, hem edebiyat alanında hem de gazetecilik sahasındaki hareketlenmelerin hızlanmasını sağlamıştır. Ancak Kuzey Afrika'da özellikle XIX. yüzyılda Fransa'nın Cezayir, Tunus ve Fas gibi ülkeleri sırasıyla işgal etmesi, akabinde baskı ve sansür gibi uygulamalar dayatması bu ülkelerde öncelikle toplumsal hayatın ve eğitimin gelişmesini sekteye uğratmış akabinde bu ülkeler edebiyat alanında doğu Arap ülkelerinin yaşadıkları gelişmeleri geriden takip eder olmuşlardır. XX. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde söz konusu ülkeler sömürgeci Fransızlardan kurtulabilmiş ve edebiyat dünyasında günümüze değin ciddi bir ilerleme kaydedebilmişlerdir. Bu bağlamda Fransız işgali altındaki Tunus'ta belki de Kuzey Afrika'nın en çok tanınan edebiyatçısı yetişmiş ve özelde Tunus şiirinin genel de ise modern Arap şiirinin gelişmesinde rol oynamıştır. Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, çok kısa süren ömrüne rağmen bütün Arap ülkelerinde dillere marş olan şiirleriyle tanınır hale gelmiş ve bağımsızlığı arzulayan ülkelerin sesi olmuştur. Bu çalışmada öncelikle eş-Şâbbî'nin hayatından ve eserlerinden bahsedilecek ardından ise şairin şiirleri üzerinden sömürge altında yaşayan halkına olan özgürlük çağrılarına ve desteğine yer verilecektir.

Özet

Kuzey Afrika edebiyatına bakıldığında Fransa XIX. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu dâhilinde olan Tunus ve Cezayir gibi ülkeleri işgal etmiştir. Söz konusu işgal süresince Fransa, Tunus'ta 85 sene, Cezayir'de ise 132 sene gibi çok uzun bir süre kalabilmiştir. 1912 yılında ise bir İspanyol sömürgesi olan Fas, manda adı altında Fransa tarafından işgal edildi. İlgili işgallerin en önemli amacı halkı sömürmek olduğu gibi aynı zamanda da halkı hem cahilleştirmek hem de dini olan İslam'dan uzaklaştırmaktı. Bu çerçevede halkı anadili olan Arapçadan uzaklaştırmak ve bunun yerine de Fransızca'yı dayatmak da yapılan planlar arasındaydı. Nitekim 1938 yılında Cezayir'de Fransızca anadil olmuştu. Bütün bunlar yapılırken halkın elinden eğitim hürriyeti alınıp bilmeyen ve öğrenmeyen bir toplum gözetmek bunun yanı sıra da sadece kendilerine hizmet eden bir toplum gütmeye amaçlı bulunmaktaydı. Aynı zamanda Fransa, kendi ülkesinin vatandaşlarını bu ülkelere getirerek bu ülkelerin asıl sahibi olan insanları ikinci sınıf vatandaşlığa itmiş, mallarına el koymuş ve okullarını bile ayırmıştır. Ancak Cezayir'de 1932 yılında Abdülhamid b. Bâdis, Beşir el-İbrâhîmî ve el-'Arabî et-Tebîsî gibi isimlerin özellikle Cezayir'de tesis etmiş oldukları Cezayirli Müslümanlar Âlimler Cemiyeti, Tunus'ta yer alan Zeytûne Cami ve Fas'ta bulunan Karaviyyîn Cami gibi merkezler sayesinde bu ülkelerde Arap dili ayakta kalabilmiş ve halk sömürgecilere karşı bilinçlenebilmişti. İşte bu sayede sömürgecilerin Cezayir'de işleri zorlaşmış ve hedeflerine ulaşamamışlardır. II. Dünya Savaşı sonrasında 1956 yılında Tunus ve Fas, 1962 yılında ise Cezayir, Fransadan bağımsızlığını alabilmiştir. Ancak Cezayir'deki sömürgecinin uygulamaları ve yaptırımları diğer iki mağrip ülkesinden daha katı, daha şiddetli olmuş ve daha uzun süre devam etmişti. Bütün bu yaşananlar tabii ki edebiyata da yansımış ve hem nesir hem de şiir türlerinde sömürge karşıtı söylemlerin, bağımsızlık ve özgürlük çağrılarının yer aldığı mesajlar görülmeye başlanmıştı. XIX. yüzyılda Tunus'un en önemli şairlerinin başında gelen Muhammed Kâbâdû (1812-1871), daha Tunus işgal edilmeden tedbirler alınması hususunda halkın dikkatini çekmiştir. Kâbâdû'dan sonra sömürgecilik dönemi Tunus şiirine Muhammed eş-Şazli Haznedar (1881-1954) gelerek onun yerini alır. Daha sonra ise *Îrâdetu'l-Hayât* adlı şiiriyle tanınan Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî gelir. eş-Şâbbî tıpkı diğer şairler gibi Tunus halkını şiirleriyle

Fransız zulümü karşısında uyandırmak, bilinçlendirmek istemiş ve halkı Fransızlara karşı direnişe davet etmiştir. Çok iyi bir dini eğitim alan bir babanın çocuğu olan eş-Şâbbî, Tunus'un güneybatısındaki eş-Şâbbiyye beldesinde 1909 yılında dünyaya gelir. eş-Şâbbî babasından İslami ilimlerin temellerini aldıktan sonra 1927 yılında diplomasını elde ederek Zeytûne Camisi'nden mezun olur. Üstelik şair, 1928 yılında Tunus Hukuk Fakültesi'ne girer ve 1930 yılında hukuk diplomasını elde ederek mezun olur. eş-Şâbbî, ilk şiirini henüz 15 yaşında iken nazmeder. eş-Şâbbî'nin hayatının son aşaması acılarla geçer. 1927 yılında sevdiği kızın vefatının ardından yaşadığı üzüntünün izleri şiirlerinde açık bir şekilde görülür. Şair, küçüklüğünden beri kalp rahatsızlığından mustarıptı. Evlenirse acılarının biraz hafifleyeceğini düşünen babasının ısrarı sonucunda onu kırmamak için amcasının kızı ile evlenir. Ancak çok da mutlu olamaz. Bir süre sonra çok sevdiği babasını kaybeder. Bu ölüm onu daha derinden etkiler. Çektiği acılar eş-Şâbbî'yi genç yaşta olgunlaştırır. 1934 yılında o zamana kadar yazdığı şiirlerini Mısır'da yayımlamak için *Eğâni'l-Hayât* adını verdiği bir divanda bir araya getirir; fakat hastalığı ağırlaşır ve başkentteki İtalyan Hastanesi'ne kaldırılır. eş-Şâbbî, 9 Ekim 1934 tarihinde "tatmak istediği" ölüme buluşur.

Şair, kitap okumayı seven ve Arap edebiyatını yakından takip eden bir kişiliğe sahipti. Mısır'ın *el-Muktetaf*, *el-Hilâl* ve *es-Siyâse* gibi dergilerini takip eder, muhtelif fikir ve görüşler edinip şiir ve edebiyat dünyasını tanımaya çalışırdı. eş-Şâbbî eski ve modern Arap şairlerin şiirlerini okuyup özellikle de İbnu'r-Rûmî, el-Mutenebbî ve el-Ma'arrî'nin şiirlerini sevmiş ve modern edebiyatta ise el-Mehcer, ed-Divân ve Apollo ekollerinin etkisinde oldukça kalmış ve romantizm akımının ilk şairlerinden olmuştur. Hüzün, karamsarlık ve tabiata sığınma gibi unsurlar eş-Şâbbî'nin şiirlerinin önemli öğeleri arasındadır. Ayrıca şair, Cibrân Halil Cibrân, Tâhâ Huseyn, 'Abbas Mahmûd el-'Akkâd ve Ahmed Hasen ez-Zeyyât gibi isimlerden etkilenmiştir. eş-Şâbbî bir insanlık şairi olarak nitelendirilir. Şairliği aslında hayatının bütün anlarını, duygularını, görüşlerini ve düşüncelerini yansıtır. eş-Şâbbî hem hayatta hem de şiirlerinde dertlerinin ve 12 Mayıs 1881 tarihinden itibaren Fransız işgali altında olan Tunus'un sıkıntılarını yaşar ve şiirlerinin büyük bir kısmını halkının özgürlüğü ve onurlu bir hayat yaşaması için adar. Bu nedenle şairin şiirleri sadece Tunus'ta değil özgürlüğü ve onurlu bir yaşamı arayan bütün Arap ülkelerinde bir özgürlük sembolüdür. Bu makalenin giriş bölümünde Fransa tarafından işgal edilen Tunus'un, diğer Mağrip ülkeleri olan Fas ve Cezayir gibi, modern Arap edebiyatında XIX. yüzyılda başlayan Nahda hareketine edebi bağlamda geç kalışından, coğrafi olarak yakın olduğu Avrupadaki edebi gelişmelerden etkilenmesinden ve bağımsızlık sonrası Tunus'taki edebi gelişmelerden kısaca bahsedilmiştir. Birinci bölümde Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî'nin hayat hikâyesine ve hayatına etki eden amillere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise şairin kaleme aldığı eserler kısaca tanıtılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde eş-Şâbbî'nin şairliğine, dördüncü bölümde ise şairin değerine değinilmiştir. Son kısım olan beşinci bölümde ise şairin muhtelif şiirleri ve şiirlerin Türkçe çevirileri verilirken ilgili şiirler mümkün mertebe yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, Tunus Şiiri, Kuzey Afrika, Edebiyat, Sömürgecilik.

PUBLIC IN THE POETRY OF ABU AL-QĀSIM AL-SHĀBBİ

Abstract

The nahda movement in the modern Arabic literature, which started with the invasion of Egypt in the beginning of the 19th century, affected other Arab countries, especially through Egypt, and accelerated the movements in the field of literature and journalism. However, in North Africa, especially in the 19th century, France's occupation of countries such as Algeria, Tunisia and Morocco respectively, and subsequent imposition of practices such as pressure and censorship, disrupted the development of social life and education, and caused these countries to fall behind the eastern Arab countries in terms of literary developments. By the middle of the 20th century, these countries were able to get rid of the colonial French and have made a significant progress in the world of literature to the present day. In this context, perhaps the most well-known literary writer of North Africa grew up in French occupied Tunisia, and played a role in the development of Tunisian poetry and modern Arab poetry in general. Despite his very short life, Abu al-Qāsim al-Shābbi, became known for his poems that were vastly popular in all Arab countries and became the voice of countries that desire independence. In this study, firstly, the life and works of al-Shābbi will be mentioned, and then his calls and support for freedom for the people living under colonialism will be discussed through the poetry of the poet.

Summary

Looking at the literature of North Africa, France 19th century occupied countries such as Tunisia and Algeria, which were within the borders of the Ottoman Empire. During the occupation, France remained in Tunisia for 85 years and in Algeria for 132 years. In 1912, Morocco, a Spanish colony, was occupied by France as a mandate. The most important purpose of the related occupations was to exploit the public as well as to make people ignorant and to distance them from religion of Islam. Within this framework, it was among the plans to move the people away from their native Arabic, and to impose French instead, that in 1938, French became the first language in Algeria. While all this was done, there was a goal of pursuing a society that did not know and learn about the freedom of education, as well as a society that only served them. At the same time, France brought the citizens of its own country to these countries, pushing the people who are the real owners of these countries into second-class citizenship, seized their property and even separated their schools. However, in 1932, thanks to 'Abd al-Hamid b Badis, Basher al-Ibrāhīmī, Tayyeb al-'Uqbi and al-'Arabī al-Tabsī, especially the Algerian Muslim Scholars Association in Algeria, Zaitūna Mosque in Tunisia and the al-Karawiyyīn Mosque in Morocco, the Arab language is standing in these countries and the people could become conscious of the colonists. In this way, the work of the colonists in Algeria has been difficult and they have not achieved their goals. After 2nd World War, Tunisia and Morocco were able to achieve their independence from France in 1956. However, the practices and sanctions of the colony in Algeria were stricter, more severe and continued for a longer period than the other two Maghreb countries. All these events were of course reflected in literature, and messages began to appear in both prose and poetry, including anti-colonial discourses, calls for independence and freedom. Mohamad Kābādū (1812-1871), one of the most important poets of Tunisia in the 19th century and he attracted the attention of the public about taking measures before Tunisia was occupied. After Kābādū, Mohamad al-Şazli Haznadar (1881-1954) came to his place in the colonial period Tunisian poetry and replaced him. Then comes Abu al-Qāsim al-Shābbi, known for his poem titled *Irāda al-Hayāt*. Al-Shābbi, just like other poets, wanted to awaken and raise awareness of the Tunisian people in the face

of French persecution with his poems and invited the people to resist against the French. As a child of a man who received a very good religious education, al-Shābbi, was born in 1909 in the town of Shābbiya in Southwestern Tunisia. After receiving the foundations of Islamic sciences from his father, he obtained his diploma in 1927 and graduated from the Zaitūna Mosque. Moreover, the poet entered the Tunisian Law Faculty in 1928 and graduated by obtaining his law degree in 1930. Al-Shābbi wrote his first poem when he was 15 years of age. The last stage of al-Shābbi's life passes with pain. The traces of the sadness he experienced after the death of the girl he loved in 1927 are clearly seen in his poems. The poet has suffered from heart disease since his childhood. As a result of his father's insistence, who thinks that if al-Shābbi gets married, his pain will ease a little, he married his uncle's daughter in order not to offend his father. However, he could not be very happy. After a while, his father died. This death affected him more deeply. His suffering matured al-Shābbi, at a young age. In 1934, he brought together his poems named *Aghāni al-Hayāt* to publish in Egypt; but his illness worsened and he was taken to the Italian hospital in the capital. Shābbi died on 9th of October in 1934. The poet had a personality who loved reading books and followed Arab literature closely. He would follow the magazines of Egypt such as al-Muqtataf, al-Hilāl and al-Siyāsa, and he would try to get to know the world of poetry and literature by getting various ideas and opinions. Al-Shābbi read the poems of old and modern Arab poets and especially liked the poems of Ibn al-Rūmī, al-Mutanabbī and al-Ma'arrī and remained under the influence of al-Mahjar, al-Divān and Apollo schools in modern literature. He was one of the first poets of his movement. The elements such as sadness, pessimism and asylum are among the important elements of al-Shābbi's poems. In addition, the poet, Khalil Gibran was influenced by names such as Taha Husayn, 'Abbas Mahmod al-'Akkād and Ahmad Hassan al-Zayyāt. Al-Shabbi is described as a poet of humanity. His poetry actually reflects all the moments, feelings, opinions and thoughts of his life. Al-Shābbi suffers his troubles both in life and in his poems and the troubles of Tunisia, which has been under French occupation since 12th of May 1881, and dedicates the majority of his poems to the liberty and dignity of his people. Therefore, the poetry of the poet is a symbol of freedom not only in Tunisia, but in all Arab countries seeking freedom and honorable life. Therefore, the poetry of the poet is a symbol of freedom not only in Tunisia, but in all Arab countries seeking freedom and honorable life. In the introduction part of this article, Maghreb countries of Tunisia and Algeria occupied by France in the 19th century. The Nahda movement, which started in a literary context, was influenced by the literary developments in Europe, where it was geographically close, and the literary development of Tunisia after Independence. In the first part, the agents that affect the life story and life of Abu al-Qāsim al-Shābbi are given. In the second part, the works written by the poet are briefly introduced. In the third part, the poetry of al-Shābbi and the value of the poet is mentioned in the fourth part. In the fifth chapter of the last part, while the poet's various poems and Turkish translations are given, it is tried to be interpreted as much as possible.

Keywords: Abu al-Qāsim al-Shābbi, Tunisian Poetry, North Africa, Literature, Colonialism

GİRİŞ

1881 yılında Fransa tarafından işgal edilen Tunus, bu işgal süresince pek çok baskı, sansür ve yayım yasağına sahne olmuş ancak 1956 yılında bağımsızlığını kazanabilmiştir. Fransız işgali nedeniyle sömürgecinin uygulamış olduğu politikalar ve Fransızcanın etkisi nedeniyle sadece Tunus değil aynı zamanda Cezayir ve Fas gibi sömürülen diğer ülkeler de edebi gelişimlerini geç tamamlamışlardır. Bu nedenle söz konusu ülkelerde başta kısa öykü ve roman gibi edebi türlerin ilk örnekleri doğu Arap ülkelerindeki muadillerinden daha sonra ortaya çıktığı görülür¹. Nitekim Arap ülkelerinde meydana gelen siyasal ve sosyal istikrarsızlıklar ile dalgalanmalar edebi ürünlerin diğer Arap ülkelerine ulaşmasına büyük bir engeldi. Ancak bu engellere rağmen modern Arap edebiyatında şiir denildiğinde Mısır, Lübnan ve Suriye dışında Tunus'un akla gelişli şair Ebu'l-Kâsım eş-Şabbî sayesinde. Açıkçası Ebu'l-Kâsım eş-Şabbî, kısa ömrüne rağmen doğu Arap ülkeleri ile batı Arap ülkeleri arasında, şiir alanında sahip olduğu zengin hayal gücü ve engin kültürü ile bir köprü olmuştur. Nitekim Tunus edebiyatı Batılı bir devletin baskıcı rejimi ve ağır bir sansürü altında olmasına rağmen bütün edebî alanlarda ciddi derecede ilerlemeler kaydedebilmiştir. Ancak edebiyatçıların ürettiği bu çalışmalar uzun senelerce yerel gazetelerin dar sınırları içerisinde hapsolmuştur. Bütün bu olumsuzluklara karşın, Tunus'un Mısır gibi öncü olan bir Arap ülkesinden daha önce edebi türlere dair gerçekleştirdiği bazı çıkışlar dikkate değer olmalıdır².

Tunus edebiyatının kendine özgü özellikleri olduğunu bilmek gereklidir. Bu bağlamda Tunus edebiyatının iki büyük etkiye maruz kaldığı hatırlanmalıdır. Edebi bağlamda Tunus, Batı'da Moritanya'dan Doğu'da Irak'a uzanan bir coğrafyada varlık gösteren Arap edebiyatının ayrılmaz bir parçasıdır. İkincisi ise eski bir Fransız sömürgesidir. Bu nedenle Tunus, coğrafi yakınlık ve Batı dillerinden yapılan çeviriler neticesinde Avrupalı düşüncelerin tesirinde kalmıştır.

Bağımsızlıktan sonraki ilk döneminde Tunus, ülkenin kurucu lideri olan Habîb Bûrgiba liderliğinde olan bir süreçten geçmiştir. Ancak ülkede meydana gelen siyasal değişiklikler edebiyatı temelde değiştirmemiş ve Bûrgiba'nın iktidardan gidişi edebiyat üzerinde neredeyse hiç etkili olmamıştır. Bu yüzden, bağımsızlık sonrası edebiyatı anlayabilmek için politika dışında diğer enstürümanlara değinmek daha yerinde olacaktır.

¹ Turgay Gökgez. "Modern Tunus Romanına Bir Bakış", *Nüşa Dergisi*, 49, (2019), 72.

² Hüseyin Yazıcı, "Tunus'ta Modern Arap Edebiyatı ve Ebu'l-Kâsım eş-Şabbî", *Nüşa Dergisi* 5, (2002), 52.

Bağımsızlıktan itibaren 1990'lı yıllara kadar Tunus edebiyatında iki yüz yetmiş şiir koleksiyonu, yüzü roman ve yaklaşık olarak altı yüz seksen eser yayımlanmıştır. Özellikle Hasan Nasr, Beşîr el-Hurayyif, el-Beşîr b. Selâme, Salaheddin Bucâhe, 'Abdulkâdir b. eş-Şeyh, Mahmûd el-Mes'âdi ve Muhammed el-'Arûsî el-Matvî'nin son dönemde edebiyatta etkili isimler arasında olduğu görülür³.

1. EŞ-ŞÂBBÎ'NİN HAYATI

Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî Tunus'un güneybatısında bulunan (Tuzer) ilçesine bağlı olan eş-Şâbbiyye beldesinde 24 Şubat 1909 tarihinde dünyaya gelir. Doğduğu bu yer sahip olduğu doğa güzelliği ile tanınır⁴. Burası yemyeşil ağaçlar ve çimenler, ruhları dinlendirerek akan tatlı sular ile çeşitli çiçekler ve ötüşen kuşların olduğu bir yerdir. Bu eşsiz çevre şairin hislerinin ve duygularının oluşmasında bir etken olurken aynı zamanda şairin ilham kaynağı da olmuştur. Şairin babası Muhammed eş-Şâbbî, dini ilimleri Tunus'ta aldıktan sonra Kahire'de yer alan ve dini eğitim ile ön plana çıkan el-Ezher Üniversitesi'ne gönderilir. Yedi yıl sonra mezun olup Tunus'a döner ve Zeytûne Üniversitesi'ne girip (et-tedvii) diplomasını alarak mezun olur. Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî babasının görevinden dolayı Tunus'un bütün şehirlerini gezme ve tanıma fırsatı yakalar ve lehçeleri de iyi seviyede öğrenir⁵. eş-Şâbbî'nin çocukluk ve gençlik yıllarında yaşatlarına pek benzemediği, oldukça duygusal olduğu, uzun süre yalnız kaldığı ve derin tefekkürlere daldığı anlatılır. Bu hali aslında arkasından fırtınalar kopacak olan bir denizin sessizliğine benzetilir. Kardeşi el-Emin eş-Şâbbî'ye göre şair ilk şiirini 18 Temmuz 1924 tarihinde henüz 15 yaşında iken nazmeder⁶.

eş-Şâbbî'nin hayatının son merhalesi, peş peşe gelen ve şiirlerinde önemli bir değişime neden olan acılarla doludur. 1927 yılında sevdiği kız olan Vefiyye'nin trajik bir şekilde ölümü kendisini büyük bir üzüntüye sürükler. Bu üzüntü şairin *Ma'temu'l-Hubb* (Aşk Matemi, Ağustos-1927) ve *Cedvelu'l-Hubb* (Aşk Deresi, Ağustos-1927) adlı şiirlerinde mevcuttur. Şair, küçüklüğünden beri kalp rahatsızlığından muzdaripti. Evlenirse acılarının biraz azalacağını düşünen babasının ısrarıyla amcasının kızı ile evlenip Muhammed ve Celal isimlerinde çocukları olur. Ancak evliliğinde mutlu değildir. Bir müddet sonra çok sevdiği babası vefat eder. Bu ölüm onun,

³ Gökğöz, *Modern Tunus Romanına Bir Bakış*,72.

⁴ Abdulaziz en-Numani, *Rihletu Tâ'ir fi Dunyâş-Şi'r* 1.Baskı (Kahire: Dâru'l-Misriyyeti'l-Lubnâniyye, 1418/1997), 21.

⁵ en-Numani, *Rihletu Tâ'ir fi Dunyâş-Şi'r*,22. ; Metin Parıldı, "İşgal Dönemi Tunus Şiirinde Avangard Bir Romantik: Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî" *Avrasya Etütleri* 40 (2011-2), 331.

⁶ Parıldı, *İşgal Dönemi Tunus Şiirinde Avangard Bir Romantik: Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî*,331.

en büyük acısı olur ve bundan sonra ailesinin sorumluluğunu üstelenir ve yükü artar.

Çektiği acılar yüzünden eş-Şâbbî çok genç yaşta olgunlaşır, derin yolculuklar yapar ve saf insani tarafa yönelir. Hayatının son zamanlarını inzivaya çekilip okuma ve tefekkürle geçirir. Nihayetinde kendisini derin bir romantizm içinde bulur ve bazen aşırı bir karamsarlık duygusuna kapılır. 1934 senesinin yazında, o zamana kadar kaleme aldığı şiirlerini Mısır'da yayımlamak için *Eğâni'l-Hayât* adını verdiği bir divanda bir araya getirir; fakat hastalığı ağırlaşır ve başkentteki İtalyan Hastanesi'ne kaldırılır. eş-Şâbbî, 9 Ekim 1934 tarihinde "tatmak istediği" ölümlü buluşur. Cenazesi doğduğu yer olan eş-Şâbbiyye'ye götürülür ve toprağa verilir.⁷

1.1. Eş-Şâbbî'nin Eğitimi ve Kültürel Hayatı

Babası âlim ve kadı olan Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, dokuz yaşında Kur'an-ı Kerim'i ezberler ve dini ilimlerin ve Arapçanın temellerini babasından öğrenir. Ardından Kâbis Kuttâb Mektebi'ne girer ve henüz dokuz yaşındayken hıfzını tamamlar. On bir yaşına geldiğinde 1920 yılında eğitimini sürdürmek için Başkent Tunus'a Zeytûne Üniversitesi'ne kayıt olan eş-Şâbbî, Arap dili ve edebiyatı ve İslami ilimler alanındaki derslerine ilaveten Haldûniyye ve Sâdıkiyye kütüphanelerine giderek Mısır, Suriye, Lübnan ve Irak edebiyatını, Goethe ve Lamartine gibi Batılı ediplerin Arapçaya kazandırılmış şiirlerini okurdu. 1927 yılında (et-Tedvii) diplomasını elde ederek Zeytûne Üniversitesi'nden mezun olur⁸. O dönemde et-Tedvii diploması yüksek eğitimde verilen en yüksek diplomaydı. Şair, bu diplomayla yetinmeyip 1928 yılında Tunus Hukuk Fakültesi'ne girer ve 1930 yılında hukuk diplomasını elde ederek mezun olur⁹. Şair, kitap okumayı seven ve Arap edebiyatını yakından takip eden bir kişiliğe sahipti. Mısırlı *el-Muktetaf*, *el-Hilâl* ve *es-Siyâse* gibi dergileri okuyup takip ederdi ve bu şekilde de muhtelif fikir ve görüşler edinip şiir ve edebiyat dünyasını tanımaya çalışırdı. eş-Şâbbî eski ve modern Arap şairlerin şiirlerini okuyup özellikle de İbnu'r-Rûmî, el-Mutenebbî ve el-Ma'arrî'nin şiirlerini sevmiş ve modern edebiyatta ise romantik eğilimli edebiyatçıların oluşturduğu el-Mehcer, ed-Divân ve Apollo

⁷ Ömer Ferruh, *Şâ'iran Mu'âsiran İbrahim Tokan ve Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 1.Baskı. (Beyrut. el-Mektebetu'l-İlmiyye 1954.),159; Abdusselam el-Meseddi, *Kırâat me'a eş-Şâbbî ve el-Mutenebbî ve el-Câhiz ve İbni Haldûn*. 1.Baskı. (Kuveyt: Dâr Suad Subah., 1993),16; Ahmed Hasan Beseç, *Divânü Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî*. 4.Baskı (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1426/2005),7; Parıldu, *İşgal Dönemi Tunus Şiirinde Avangard Bir Romantik: Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî*,332.

⁸ İzzuddin İsmâ'il, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-A'mâlûş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*. (Beyrut: Dâru'l-'Avde, 1972),98; Mecid Tırad, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî ve Resâ'uluhu*. 2.Baskı (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabi, 1415/1994),10; Tülüçü, Süleyman "Şâbbî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/216.

⁹ Ferruh, *Şâ'iran Mu'âsiran*, 159; Adnan Ali Nezhe, *el-Sûretu'l-Fenniyye fi Şi'ri Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî*. (Sudan: Um Dirmen Üniversitesi.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1425/2005),18.

ekollerinin çok fazla etkisinde kalmış ve romantizm akımının ilk şairlerinden olmuştur. Hüzün, karamsarlık ve tabiata sığınma gibi romantizmin en belirgin unsurları eş-Şâbbî'nin şiirlerinin önemli öğeleri arasında yer aldı. Ayrıca eş-Şâbbî; Cibrân Halîl Cibrân, Mîhâ'il Nu'ayme, İliyyâ Ebû Mâdî, Tâhâ Huseyn, 'Abbas Mahmûd el-'Akkâd ve Ahmed Hasen ez-Zeyyât'ın yazıları ve eserlerinden etkilenmiştir¹⁰.

2. EŞ-ŞÂBBÎ'NİN ESERLERİ

eş-Şâbbî, erken yaşta hayat veda etmesine rağmen çok değerli ve önemli eserler ardında bırakmıştır. Bu eserler kısaca şu şekildedir:

2.1. el-Hayâlu's-Şî'r 'inde'l-'Arab (Araplarda Şiir Düşüncesi, Tunus-1930): Klâsik Arap edebiyatına karşı bir çıkış olan bu eser, Arap edebiyatının bütün merhalelerini, bazen Batı edebiyatlarıyla karşılaştırarak ele alır. Eserde Arap şiirinde hayal, doğa ve kadın gibi mevzulara da yer verilir. Eserin Zeynul'âbidîn es-Senûsî'nin bir mukaddimesinin de olduğu 1975 ve 1998 (Suse) baskıları mevcuttur. Eser eş-Şâbbî'nin 1929 senesinde Haldûniyye'de vermiş olduğu konferanslardan oluşur. Nitekim bu çalışma şairin hayatta iken basılan tek eseridir.¹¹

2.2. Eġâni'l-Hayât (Hayatın Şarkıları): eş-Şâbbî tarafından nazmedilen şiir kitabıdır. Şair söz konusu eseri Mısır'da bastırmak üzere niyetlendiyse de buna ömrü yetmedi. Sonrasında ilgili eser Ahmet Zekî Ebû Şâdî (1898-1955)'nin yardım etmesiyle yayımlandı. 1966 yılında gerçekleştirilen birinci baskısında yer almayan yedi kaside daha ilave edilerek eser yeniden yayımlandı. İlgili eserin 1974, 1987 (Tunus-Suse) ve 1993 (Beyrut) baskıları da mevcuttur¹².

2.3. el-Makbara (Mezarlık): eş-Şâbbî'nin psikolojik isyanlarını ve bazı itiraflarını anlattığı bir romandır¹³.

2.4. Safahat Damiye (Kanlı sayfalar): Şairin acılarıyla dolu yaşamının hayali bir öyküsüdür. Kayıp bir eserdir.

2.5. Resâ'ilu's-Şâbbî (eş-Şâbbî'nin Mektupları): Şairin, arkadaşları olan Halep'teki Dr. Ali en-Nâsır, Mısır'daki İbrahim Nâci ve *Apollo* Dergisi'nin sahibi şair Ahmed Zekî Ebû Şâdî gibi isimlerle olan yazışmalarına bu eserde yer verilir. Bu mektuplar, şairin divanı ile birlikte yayımlanmıştır.

2.6. Yevmiyyâtu's-Şâbbî (Şâbbî'nin Günlüğü): Şairin hayatın çeşitli alanlarında kaydettiği hatıraları ve görüşlerinden ibarettir.

¹⁰ en-Numani, *Rihletu Tâ'ir fi Duniyâ's-Şî'r*, 46; Parıld, *İşgal Dönemi Tunus Şiirinde Avangard Bir Romantik: Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 338; Tülücü, "Şâbbî", *DİA*, 216.

¹¹ Yazıcı, *Tunus'ta Modern Arap Edebiyatı ve Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 55.

¹² Yazıcı, *Tunus'ta Modern Arap Edebiyatı ve Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 55.

¹³ Yazıcı, *Tunus'ta Modern Arap Edebiyatı ve Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 56.

2.7. Cemil Buseyne: Seminer şeklinde yazılan güzel bir hikâye ama şairin hastalığından dolayı sunulmadı.

2.8. Şu'arâ' el-Mağribî'l-Aksa (Fas Şairleri): Muhammed b. el-Abbâs el-Kabbâc'ın *el-Edebu'l-'Arabî fi'l-Mağribî'l-Aksâ* (Fas'ta Arap Edebiyatı) adlı eserini eleştirdiği çalışmasıdır¹⁴.

2.9. es-Sekîr (Sarhoş): Şairin itiraflarını içeren iki bölümlük bir eserdir¹⁵.

2.10. el-Hicretu'l-Muhammediyye: Tevrez ilçesinde öğrenciler kulübünde sunduğu bir seminer olup Tunus'ta *el-Âlem Dergisi*'nin 1930 yılının ikinci sayısında yayımlanır.

2.11. Dîvânu'l-Eşvâki't-Tâihe

2.12. Şairin klasik ve modern Arap edebiyatının çeşitli konularını kaleme alan çeşitli makaleleri de mevcuttur. Şair, şiir türüyle ilgilenmesinin yanı sıra aynı zamanda çok kısa ömrüne rağmen Arap edebiyat ve fikir dünyasında ünlü ve etkileyici isimlerden olabilmıştır¹⁶.

3. EŞ-ŞÂBBÎ'NİN ŞAIRLİĞİ

Arap toplumunda şairin ve şiirin macerası Cahiliye döneminden beri günümüze değin uzanır ki şair toplum nezdinde önem verilen ve takdir edilen bir mevkide olmuştur¹⁷. Şair Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî'nin şairlik macerası erken yaşta başlayıp ilk nazmettiği şiiri kendisi henüz on beş yaşta iken duyulur. 1927 yılında kaleme aldığı şiirler es-Senûsî'nin *el-Edebu't-Tûnusî fi'l-Karnî'r-Râbi' 'Aşer* (On dördüncü Hicri asırda Tunus Edebiyatı) adlı kitabında yayımlanır. eş-Şâbbî, yirmi yaşına gelmeden bu şiirler oldukça ilgi çeker. eş-Şâbbî, *el-Cennetu'l-Daia*, *Neşîdu'l-Cebbâr*, *Salavât fi Heykeli'l-Hubb* ve *Îrâdetu'l-Hayât* gibi en güzel kasidelerini Tunus'un güzel kırsal bölgelerinde dolaşırken nazmeder¹⁸.

eş-Şâbbî bir insanlık şairi olarak vâsif edilir. Şairliği aslında hayatının bütün anlarını, duygularını, görüşlerini, düşüncelerini ve çevresinde keşfettiği doğayı yansıtır. eş-Şâbbî hem gerçek hayatta hem de şiirlerinde kendi dertlerini ve 12 Mayıs 1881 tarihinden itibaren Fransız işgali altında olan Tunus'un sıkıntılarını yaşar ve şiirlerinin büyük bir kısmını halkının özgürlüğü ve onurlu bir hayat yaşaması için adar. Bu nedenle şairin şiirleri

¹⁴ Yazıcı, *Tunus'ta Modern Arap Edebiyatı ve Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 56.

¹⁵ Yazıcı, *Tunus'ta Modern Arap Edebiyatı ve Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 56.

¹⁶ Ebu'l-Kâsım Muhammed Kerru, *eş-Şâbbî, Hayâtuhu ve Şi'ruhu*. 2.Baskı (Beirut: el-Mektebetu'l-İlmiyye, 1954), 99-104; Ferruh, *Şâ'iran Mu'âsiran*, 161; Nezhe, *el-Sûretu'l-Fenniyye fi Şi'ri Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 29-30; Yazıcı, *Tunus'ta Modern Arap Edebiyatı ve Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 56.

¹⁷ en-Numani, *Rihletu Tâ'ir fi Dunyâş-Şi'r*, 11, 13.

¹⁸ el-Meseddi, *Kırâat*, 17; en-Numani, *Rihletu Tâ'ir fi Dunyâş-Şi'r*, 23, 27-28; Nezhe, *el-Sûretu'l-Fenniyye fi Şi'ri Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 23.

sadece Tunus'ta değil özgürlüğü ve onurlu bir yaşamı arayan bütün Arap ülkelerinde bir özgürlük sembolüdür¹⁹.

Modern Tunus şiiri, her ne kadar geç bir dönemde başlamışsa olsa da halkı şiirleriyle bilinçlendirmeye ve direnmeye itmeye çalışan Muhammed Kâbâdû (1812-1871), daha Tunus işgal edilmeden tedbirler alınması hususunda halkın dikkatini çekmiştir. Kâbâdû'dan sonra sömürgecilik dönemi Tunus şiirine Muhammed eş-Şazli Haznedar (1881-1954) gelerek onun yerini alır²⁰. Daha sonra ise *Îrâdetu'l-Hayât* adlı şiiriyle tanınan Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî gelir. eş-Şâbbî tıpkı diğer şairler gibi Tunus halkını şiirleriyle Fransız zulümü karşısında uyandırmak, bilinçlendirmek istemiş ve halkı Fransızlara karşı direnişe davet etmiştir.

Tâhir el-Haddâd (1899-1935) ve Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî gibi sıra dışı bir üsluba sahip olan şairler Arap ülkelerindeki özgürlük hareketlerini ve bu ülkelerdeki sorunları ele alarak modern Arap şiirinde önemli bir yer teşkil etmiştir. Fransız işgalinin oluşturduğu ağır şartlar ve baskılara rağmen, Muhammed eş-Şâzili Haznedâr (1881-1954), Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, Sa'îd Ebî Bekr (1889-1948) Mustafa Hurayyif ve Munevver Sumâdih (1931-) gibi isimler, şiirleriyle ülkelerinin özgürlüğü için ciddi bir mücadele vermişlerdir²¹.

4. EŞ-ŞÂBBÎ'NİN DEĞERİ

eş-Şâbbî yaşadığı kısa ömür ve on bir yıllık edebi hayata sahip olmasına rağmen kendi ülkesinde ve diğer Arap ülkelerinde oldukça takdir edilen bir isim haline gelmiştir. Bu büyük şairin önemini ve değerini yansıtan kayıtlar şu şekildedir:

4.1. Tunus'ta tedavi gördüğü İtalyan Hastanesi'nin idaresi eş-Şâbbî'nin hastaneye giriş formunu muhafaza etti. Bu forumda şu bilgiler bulunmaktadır:

Adı: Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî. No: 2567.

Yaş:26. – Dini: İslam - Medeni Durum: Evli – İkamet: İryane. -Giriş Tarihi: 03/10/1934. – Muayene: Kalp Hastalığı. – Ölüm Tarihi: 09/10-1934.

4.2. Tunuslu edebiyatçılar, bağışlar yaparak eş-Şâbbî'nin kabrini mezar yapıp etrafına çit çektirip bir levhaya "Ravzatu's-Şâbbî" yazdırıp kabrinin başına diktiler.

¹⁹ Kerru, *eş-Şâbbî, Hayâtuhu ve Şi'iruhu*, 41; Ferruh, *Şâ'iran Mu'âsiran*, 153; el-Numani, *Rihletu Tâ'ir fi Dunyâş-Şi'r*, 17-19; İsmail, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-Amâluş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 102.

²⁰ Metin Parıldı, "Fransız Sömürgeciği Döneminde Kuzey Afrika'da Arap Dili ve Edebiyatına Geniş Bir Bakış" *Bilimname* (XVIII,2010/1),124.

²¹ Yazıcı, *Tunus'ta Modern Arap Edebiyatı ve Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 53.

4.3. Edebiyatçılar, o ravzanın yapılmasını kutlayıp etrafında Tunus'taki ilk edebi festivali gerçekleştirmişlerdir.

4.4. Ravzanın yapısı 1964 ve 1994 yıllarında iki kez yenilenmiştir.

4.5. Bazı şiir ve kasideleri Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İngilizce gibi yabancı dillere çevrilmiştir. İngiliz araştırmacı Arthur İbri, 1950 yılında şairin *Ene Ebkiki li'l-Hubb* ve *İlâ Tuğâti'l-Âlem* adlı kasidelerini İngilizceye çevirmiştir.

4.6. Birden çok araştırmacı ve çevirmen onun şiirlerini 1795-1821 yılları arasında yaşayan İngiliz şair John Keats ve ünlü şair Cibrân Halil Cibrân ile karşılaştırmıştır.

4.7. *İrâdetu'l-Hayât* kasidesinde geçen sözü: "Halk hayatı isterse, kader mutlaka icabet eder"²².

5. EŞ-ŞÂBBÎ'NİN ŞİİRİNDE HALK

Fransa, Tunus'u 12 Mayıs 1881 tarihinde işgal eder ve uzun yıllar Tunus halkı sömürgeci yönetim tarafından yönetilir²³. Fransızlara karşı olan ulusal direnişe halkın yanı sıra kültür, fikir ve kanaat önderleri de katılır. Böylece işgalcilere karşı başlatılan bu direniş kendisine kültür ve edebiyat dünyasında da yer bulur. Bir şair olarak Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî'de nazmettiği şiirlerle Arap dünyasında özgürlüğün timsali olur²⁴.

eş-Şâbbî henüz on beş yaşında iken şiiri ile bu ulusal direnişe katılır ve işgalci güçlere karşı kendi halkı olan Tunus halkının yanında olduğunu haykırır. 2 Haziran 1925 tarihinde nazmettiği *Tunûsu'l-Cemîle* (Güzel Tunus) adlı kasidesinde ülkesi Tunus'a seslenip ülkesine duyduğu sevgi için canını feda edebileceğini söyler:²⁵

أنا يا تونس الجميلة في لَحِّ
شُرْعَتِي حُبُّكَ العميقُ وَإِنِّي
لَا أَبَالِي وَإِنْ أُرِيقَتْ دِمَائِي
الهُوى قَدْ سَبَحْتُ أَيَّ سَبَاحَةٍ
قَدْ تَدَوَّقْتُ مَرَّةً وَقِرَاحَةً
فَدَمَاءُ العُشَّاقِ دَوْمًا مَبَاحَةً

Ey Güzel Tunus ben sevginin derinliklerinde

Öyle bir yüzmüşüm ki çoğunluğunda

Benim yaşam senin derin sevgindir ve ben

Onun acısını ve tatlısını da tattım

²² en-Numani, *Rihletu Tâ'ir fi Duniyâş-Şiir*, 24-29; Kerru, *eş-Şâbbi, Hayâtuhu ve Şi'ruhu*, 10,52; Tîrad, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî ve Resâ'iluhu*, 15; Nezhe, *el-Sûretu'l-Fenniyye fi Şi'ri Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 27.

²³ Kerru, *eş-Şâbbi, Hayâtuhu ve Şi'ruhu*, 41.

²⁴ Kerru, *eş-Şâbbi, Hayâtuhu ve Şi'ruhu*, 41-43; Heyfe Reşid Atallah el-Cuheni, *en-Nez'atu'l-İnsâniyye fi Şi'r beyne eş-Şâbbî ve el-Kasibi*. (Doktora tezi, Yy, Ty), 96.

²⁵ İsmâ'il, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-Amâluş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 132; Aziz Liikaşi Mazahir, *İbdâu'l-Fenni fi Şi'ri Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî*. (Cezayir: el-Konstantin Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, 1390/1980),83, el-Meseddi, *Kiraat*, 59. Nezhe, *el-Sûretu'l-Fenniyye fi Şi'ri Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 73.

*Umursamıyorum kanlarım akıtılsa da
Aşıkların kanları daima mubahtır*

Diğer bir taraftan şair, halkının içerisinde olduğu cehaletten ötürü üzü-
lüp onları bilinçlenmeye ve uyanmaya çağırır, onların cehalet ateşi içerisinde-
de olduklarını, ilmi dışlayıp cehalet elbisesini giydiklerini söyler:²⁶

يا قَوْمُ عَيْبِي شَامَتْ لِلْجَهْلِ فِي الْجَوِّ نَارَا
نَبَذْتُمْ الْعِلْمَ تَبَدَّدَ النَّوَى قَلْبِي وَصَغَارَا²⁷
لَبَسْتُمْ الْجَهْلَ ثَوْبًا تَخَذْتُمُوهُ شِعَارَا

*Ey millet benim gözüm havada
Cehalet ateşini gördü
İlmi küçümsemek için
Bir uzaklık gibi onu uzaklaştırdınız
Bir elbise misali cehaleti giydiniz
Ve onu bir slogan eylediniz.*

Bu söylemlerinden sonra şair, *Yâ'bine Ummî* (Annemin Oğlu) adlı kasi-
desinde zilleti kabul etmiş gibi görünen halkına sert bir dille neden zalim-
lere boyun eğdiklerini sorar:²⁸

فَمَا لَكَ تَرْضَى بِذَلِكَ الْقِيُودِ وَتَحْنِي لِمَنْ كَبَلُوكَ الْجِبَاهِ²⁹

*Neyin var ki zincirlerin zilletini kabul ediyorsunuz Ve seni bağlayanlara
eyvallah ediyorsunuz.*

Şair, *Hallihî li'l-Mevt* (Onu Ölümüne Terk Et) adlı kasidesinde işgalci güç-
lere karşı gerekli direnişi göstermeyen halkına sert dille seslenmeye devam
eder, zilleti kabul etmiş ve bundan da bıkmamış bir halkı ölümüne terk etmeli
demektedir:³⁰

كُلُّ قَلْبٍ حَمَلَ الْخَسْفَ وَمَا مَلَّ مِنْ ذُلِّ الْحَيَاةِ الْأُرْدَلِ³¹
كُلُّ شَعْبٍ قَدْ طَفَّتْ فِيهِ الدِّمَا دُونَ أَنْ يَثَارَ لِلْحَقِّ الْجَلِيِّ³²
خَلَهُ لِلْمَوْتِ يَطْوِيهِ...فَمَا حَظَّهُ غَيْرُ الْفَنَاءِ الْأُنْكَلِ³³

²⁶ İsmâ'il, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-A'mâlu's-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 136.

²⁷ نَبَذْتُمْ: uzaklaştırdınız; قَلْبِي: bırakmak.

²⁸ el-Cuheni, *el-Nez'atu'l-İnsâniyye*, 83.

²⁹ وَتَحْنِي: Eğmek; كَبَلُوكَ: Bağlamak, kelepçe takmak.

³⁰ *Nezhe, el-Sûretu'l-Fenniyye fi Şi'ri Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 70.

³¹ الْأُرْدَلُ: alçak; مَا مَلَّ: zillet; خَلَهُ: zillet.

³² الْجَلِيِّ: açık; طَفَّتْ: sönüdü.

³³ الْفَنَاءِ: zoval; الْأُنْكَلِ: işkenceli; .onu bırak, terket.

Zilleti taşıyan ve alçak hayatın
Zilletinden usanmayan her kalbi
Apaçık hakkın öcünü almadan
Damarlarında kan taşan her halkı
Ölüme bırak ki alıp götürsün
Çünkü onun payına düşen sadece adi bir ölümdür

Şairin halka kızgınlığının bir başka nedeni ise şiirlerinde verdiği mesajın halk nezdinde yeterli desteği ve ilgiyi görememesidir³⁴. Şair, *en-Nebiyu'l-Mechûl* (Meçhul Peygamber) adlı kasidesinde halkını sert bir dille kınar ve yalnızlığı tercih ederek ormana taşınmayı ister ve orada bir oduncu olmayı temenni eder. eş-Şâbbî, kendisini anlayanı bulmuşken doğanın güzel manzaralarından dönmek istemez, orada ölmeyi ister ve halkını unutmaya çalışır. Şiirin devamında halkı gece karanlığında toprakla oynayan küçük bir çocuğa benzetir. Halka olan küskünlüğünü ve kızgınlığını da belirtip duygularını şu şiirle ifade etmektedir:³⁵

فَاهُوِي عَلَي الْجُدُوعِ بِفَأْسِي ³⁶	أَيُّهَا الشَّعْبُ لَيْتَنِي كُنْتُ حَطَابًا
لَأَقْضِي الْحَيَاةَ وَحْدِي بِيَأْسِ ³⁷	إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى الْغَابِ يَا شَعْبِي
فِي صَمِيمِ الْغَابَاتِ أَدْفِنُ بُؤْسِي	إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى الْغَابِ عَلَيَّ
بِأَهْلِ الْخَمْرِي وَكَأْسِي ³⁸	تَمَّ أَنْسَاكَ مَا اسْتَطَعْتُ فَمَا أَنْتَ
لَأَعْبُ بِالتُّرَابِ وَاللَّيْلِ مُغْسِ ³⁹	أَيُّهَا الشَّعْبُ أَنْتَ طِفْلٌ صَغِيرٌ

*Ey halk keşke ben bir oduncu olsaydım
Baltamla ağacın gövdelerini vursaydım
Ey halkım hayatı umutsuzluk içinde
Yalnız geçirmek için ben ormana gidiyorum
Ormanların kalbine çaresizliğimi
Defnetmek umuduyla gidiyorum
Sonra elimden geldikçe seni unuturum
Çünkü sen şarabıma ve kadehime layık değilsin
Ey halk sen gece karanlığında
Toprakla oynayan küçük bir çocuksun*

³⁴ Şevki Dayf, *Dirâsât fi Şi'rî'l-'Arabî'l-Mu'âsir*. 7.Baskı (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1979), 155.

³⁵ . İsmâ'il, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-A'mâlûş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 240-242; eş-Şâbbî, *Hayâtuhu ve Şi'ruhu*, 6; Yazıcı, *Tunus'ta Modern Arap Edebiyatı ve Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî*, 59.

³⁶ Oduncu: فأسى: baltam. حطاب:

³⁷ Orman: الغاب. وحدي: Yalnız.

³⁸ Şarabım ve kadehim: كأسى وكامري: .

³⁹ Küçük çocuk: طفلى صغير, karanlık: مُغْسِ.

İlgili şiire bakıldığında kelime ya da cümle tekrarlarının olduğu görülür.⁴⁰ Aslında şair öfkesini, üzüntüsünü ve halkına olan kırgınlığını şiirde yer verdiği kelimelerin tekrarları ile ifade etmeye çalışır. Şair, *İlaş-Şa'bi* (Halka) adlı kasidesinde ise halkını ölmüş bir ömre, boş bir kalbe, acıların tahrik etmediği bir kana ve vadinin karanlığında uyuyan bir hayata benzettiği görülür. Halktan evine benzeyen kabirde yaşamasını ve maziye tapmasını ister:⁴¹

عُمْرٌ مَيِّتٌ وَقَلْبٌ خَوَاءٌ
وحياة تنام في ظلمة الوادي
فألزم القبر فهو بيت شبيهه
وأعبد الأُمس وأذكر صور الماضي
وَدَمٌ لَا تُثِيرُهُ الْأَلَامُ⁴²
وَتَنُمُو مِنْ فَوْقِهَا الْأَوْهَامُ⁴³
بَكَ فِي صَمْتٍ قَلْبِهِ وَخَرَابِهِ
فَدُنْيَا الْعَجُوزِ ذَكَرَى شَبَابِهِ⁴⁴

*Sen ölmüş bir ömür ve boş bir kalp
Ve acıların tahrik etmediği bir kansın
Sen vadinin karanlığında uyuyan
Ve üzerinde vehimler biten bir hayatsın
Sen kabirden ayrılma çünkü o kalbinin
Sessizliği ve harabesinde sana benzeyen bir evdir
Sen düne tap, geçmişin suretlerini hatırla
Çünkü yaşlının dünyası gençlik hatıralarıdır.*

Başka bir kasidede ise şairin hitap ettiği kişi değişir. Bu kez şair ağlayana değil ağlatana, mazluma değil zalime, halka değil zalim ve haksız olan işgalci güçlere seslenip onları suçlar. Şair *İlâ't-Tâğiyye* (Zalime) adlı kasidesinde zalime seslenir ve kendisinden korkmadığını söyler. Bu kasidede mazlumların sesi karşısında dünyadaki zalimlerin sağır oluşunu dile getirir. Bir gün mazlumun, zalim karşısında galip geleceğini vurgular. Şair, dünyanın her yerindeki mazlumların yanında olduğunu ve kim olursa olsun zalimin karşısında olduğunu yansıtır.⁴⁵

يَقُولُونَ: صَوْتُ الْمُسْتَدَلِّينَ خَافَتْ
وفي صَيْحَةِ الشَّعْبِ الْمُسْحَرِ زَعَزَعُ
وَسَمِعُ طَغَاةَ الْعَالَمِ أَطْرَشُ أَصْحَمُ⁴⁶
تَخَرُّ لَهَا شَمُّ الْعُرُوشِ وَتُهْجَمُ⁴⁷

⁴⁰ Mohamad Ahmad, "Haziran 1967 Savaşının Nizar Kabbani Şiirindeki Etkisi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47 (Aralık 2019), 377.

⁴¹ İsmâ'il, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-Âmilu-Ş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 337-342.

⁴² Boş: لا تُثِيرُهُ, acıların tahrik etmez, الوادي: acılar.

⁴³ Vadi karanlığı: تَمُو. بظلمة الوادي.

⁴⁴ Sakın: حاذر.

⁴⁵ İsmâ'il, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-Âmilu-Ş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 166.

⁴⁶ Kısıt: حافت, mazlumlar; المستدلل, sağır; رط: ط.

⁴⁷ Tahtlar: العروش, yüksek.

إِذَا نَهَضَ الْمُسْتَضْعِفُونَ وَصَمُّوا⁴⁸ لَكَ الْوَيْلُ يَا صَرِيحَ الْمَظَالِمِ مِنْ غَدٍ
سَتَعْلَمُ مَنْ مِنَّا سَيَجْرِفُهُ الدَّمُ⁴⁹ غَدًا الرَّوْعُ إِنَّ هَبَّ الضَّعِيفِ بِيَأْسِهِ

Derler ki mazlumlara sesi çıkmıyor

Dünya zalimlerinin kulakları sağır

Mazlum halkın bağırmasında

Yüce arşları yıkacak bir güç vardır

Ey zulümlerin sarayı eğer yarın mazlumlar ayaklanırsa

Vay senin vay haline

Yarın da büyük bir korku var eğer mazlum ayaklanırsa

Kanın hangimizi götüreceğini bileceksin.

İstenilen hedefe varmak için iki şey gerekir, birincisi: sosyal şartları değiştirmeyi sağlayacak zaman ki bu şartların oluşması toplumun sistemini değiştirir. İkincisi: zamanı beklemeden insan gücüne dayanarak gereken değişikliği yapmak.⁵⁰ Şair geçtiğimiz şiirde bu iki şeye dayanarak halkın özgürlüğünü bekler. Zamanın rolünü (إذا، غدا، ستعلم، غداً) gibi kelimeleri kullanarak ifade edip ((الويل، الشعب، صيحة، صوت)) gibi kelimeleri kullanarak özgürlüğün halk gücüyle geleceğini anlatır.

eş-Şâbbî, *Li't-Târih* (Tarih İçin) adlı kasidesinde halkın kendi ülkesinde yoksulluğun ve fakirliğin pençesinde olduğunu, zalimlerin ise zenginlik ve refah içerisinde yaşadıklarını ifade eder. Bu nedenle de zalimlere şu dizelerle sert bir karşılık verir:⁵¹

وَالْمَجْدُ وَالْإِثْرَاءُ لِلْأَغْرَابِ⁵² الْبُؤْسُ لِابْنِ الشَّعْبِ يَأْكُلُ قَلْبَهُ
كَالشَّاةِ بَيْنَ الذَّنَبِ وَالْقَصَابِ⁵³ وَالشَّعْبُ مَعْصُوبُ الْجُفُونَ مَفْسَمٌ
وَالظُّلْمُ يَمْرُجُ مَذْهَبَ الْجَلْبَابِ⁵⁴ وَالْحَقُّ مَقْطُوعُ اللِّسَانِ مُكْبَلٌ
فِي دَوْلَةِ الْأَنْصَابِ وَالْأَلْقَابِ⁵⁵ هَذَا قَلِيلٌ مِنْ حَيَاةٍ مُرَّةٍ

Yoksulluk halkın kalbini yemekte

Şöhret ve zenginlik yabancıların elinde

Halk gözleri bağlı kasap ile kurt arasında

Paylaşılmış bir keçi gibidir

Hakkın dili kesilmiş

⁴⁸ Saray. صرّح :

⁴⁹ Korku : سيجرفه. الروع، الروع :

⁵⁰ Mohamad Ahmad, "Ahmed Ziyâd Muhabbıkın Beyaz Dişi Güvercinler ve Nargile Adlı Romanının Psikolojik Boyutu", e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi 2/24 (Ağustos 2019), 635-636.

⁵¹ İsmâ'îl, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-Âmâlûş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 313.

⁵² Zenginlik: . الإثراء

⁵³ Gözleri bağlı: الشاة، الجبين معصوب.

⁵⁴ Elbise : المذهب، الجلباب، yaldızlı :

⁵⁵ Putlar: الأنصاب.

*Zulüm yaldızlı elbise ile geziyor
Ünvanlar ve putlar devletinde
Bu, acı hayattan bir kesittir*

Şair, halkı aydınlatmaya yönelip *Nazratun fi'l-Hayât* (Hayata Bakış) adlı kasidesinde halka hitap ederek hayatın zayıfın ezildiği, güçlünün ise kazandığı bir mücadele alanı olduğunu dile getirir. Şaire göre halk, işgalcilere karşı direnmez ise özgürlüğe ve onurlu bir hayata kavuşamaz. Şair, nasihatlerini ederken halkı nasihata muhtaç olan bir öğrenci yerine koyar ve şöyle der:⁵⁶

فِيهَا الضَّعِيفُ يُدَاسُ ⁵⁷	إِنَّ الْحَيَاةَ صِرَاعٌ
إِلَّا شَدِيدَ الْمَرَّاسِ ⁵⁸	مَا فَازَ فِي مَاضِعَيْهَا
حِينًا وَحِينًا فَنَاءُ ⁵⁹	وَلِلشُّعُوبِ حَيَاةٌ
مَوْتُ يُثِيرُ الشَّقَاءَ ⁶⁰	وَالْيَأْسُ مَوْتُ وَلَكِنْ
تُوْحِي إِلَيْهِ الْهِنَاءُ ⁶¹	وَالجِدُّ لِلشَّعْبِ رُوْحٌ

*Hayat bir çatışmadır orada zayıf ezilir
Onun iki dudağı arasında güçlüden başka kimse kazanmaz
Halkların bazen hayatları olur bazen de veballeri olur
Umutsuzluk çaresizliği tahrik eden bir ölümdür.
Çalışkanlık halka mutluluğu ilham veren bir candır*

Şair, *Gurfe min Yemm* (Denizden Bir Oda) adlı kasidesinde halkını aydınlatmaya devam eder ve insanların ikiye bölündüğünü anlatır. İlki çaresizlik ve umutsuzluk ile hayatına devam ederken diğeri ise umuda koşar. Umutsuz olan kişi mutsuz bir yaşama doğru ilerlerken diğeri de dünyada mutluluğa doğru yürür:⁶²

مِنَ الْقَنُوطِ وَذَا يَسْعَى بِهِ الْأَمَلُ ⁶³	وَالنَّاسُ شَخْصَانٌ: ذَا يَسْعَى بِهِ قَدَمٌ
وَذَا إِلَى الْمَجْدِ وَالذُّنْبَانَا لَهُ حَوْلٌ ⁶⁴	هَذَا إِلَى الْمَوْتِ وَالْأَحْدَاثِ سَاحِرَةٌ

*İnsanlar ikiye ayrılır. Birisi çaresizlikle yürürken
Diğeri ise umutla hayatına devam eder*

⁵⁶ İsmâ'il, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-A'mâluş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 142-143.

⁵⁷ Çatışma: صراع, basılır: اس دي.

⁵⁸ Güçlü: المرأس شديد.

⁵⁹ Zeval: فناء.

⁶⁰ Tahrik ediyor: يثري.

⁶¹ Çalışkanlık: دالج, mutluluk: ناءاله.

⁶² İsmail, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-A'mâluş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 147.

⁶³ Umutsuzluk: القنوط.

⁶⁴ Kibirler : حول.كولة, hadim, tabii, saخرة, alay ediyor, الأجدات, Kibirler

*İlki, ölüme gider ve mezarlar onunla alay eder
Diğeri ise şana gider ve dünya onun olur*

Şair halkını aydınlatma konusunda ısrarlı olup *Yâ'bine Ummî* (Annemin Oğlu) adlı kasidesinde halkına seslenmeye devam ederek halkın aslında özgür bir şekilde doğduğunu ifade eder. Gerçek bu şekildeyken halkın neden zillete razı olduğunu ve umudunun kalmadığını sorgular. Şair halkından insanın özgür olduğunu ve artık gerçekleri görmelerini ister:⁶⁵

وَحَرًّا كُنُورِ الضُّحَى فِي سَمَاءِ ⁶⁶	خُلِقْتَ طَلِيقًا كَطَيْفِ النَّسِيمِ
وَأَلْقَتَكَ فِي الْكُونِ هَذِي الْحَيَاةِ ⁶⁷	كَذَا صَاغَكَ إِلَهُ يَا بَنِ الْوُجِ
وَتَحْنِي لِمَنْ كَبَلُوكَ الْجِيَاةِ ⁶⁸	فَمَا لَكَ تَرْضَى بِذُلِّ الْقَيْدِ
الْحَيَاةِ الْقَوِيَّ إِذَا مَا تَغْنَى صَدَاهُ ⁶⁹	وَتُسَكَّتْ فِي النَّفْسِ صَوْتُ
يَاةٍ فَمَنْ نَأْمَ لَمْ تَنْتَظِرْهُ الْحَيَاةِ ⁷⁰	أَلَا أَنْهَضُ وَسِرِّ فِي سَبِيلِ الْحَدِّ

*Sen serin bir havanın düşü gibi ve
Gökyüzünde kuşluğun nuru gibi özgür yaratıldın
Ey varlığın oğlu Allah seni öyle yaratmış
Bu hayat seni bu evrene atmış
Neyin var da zincirlerin zilletini kabul ediyorsun
Ve seni bağlayanlara alnını eğiyorsun
Ve nefsinde hayatın güçlü sesini susturuyorsun
Kalk ve hayatın yolunda yürü
Kim uyursa hayat onu beklemez*

İrâdetu'l-Hayât (Hayat İsteği) adlı kasidesinde şair, halkı bilinçlendirmeye devam eder. Şair bu bilinçlendirmede gençlik heyecanını, bilgisini, tecrübesini ve şairliğini kullanarak şöyle der:⁷¹

تَبَخَّرَ فِي جَوْهَا وَأَنْدَثَرَ ⁷²	وَمَنْ لَمْ يُعَانِقْهُ شَوْقُ الْحَيَاةِ
وَحَدَّثَنِي رُوحَهَا الْمُسْتَسْتَرِ ⁷³	كَذَلِكَ قَالَتْ لِي الْكَائِنَاتُ
يَعِشُ أَبَدَ الدَّهْرِ بَيْنَ الْحُفَرِ ⁷⁴	وَمَنْ لَا يُحِبُّ صُعُودَ الْجِبَالِ

⁶⁵ İsmâ'îl, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-Âmâluş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 225.

⁶⁶ kuşluk : النَّسِيمُ. hafif serin hava. الضُّحَى.

⁶⁷ Yarattı, yaptı. صَاغَ :

⁶⁸ Eğiliyorsun. : تَحْنِي

⁶⁹ Sesin dönüşü: صَدَى

⁷⁰ Kalk: ضَرَاهَا

⁷¹ İsmâ'îl, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-Âmâluş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 327-328.

⁷² Buhar oldu: : أَنْدَثَرَ

⁷³ Varlıklar: الْكَائِنَاتُ.

⁷⁴ Tırmanmak: صُعُودٌ, çukurlar: حُفَرٌ.

وَيَقْنَعُ بِالْعَيْشِ عَيْشَ الْحَجَرِ⁷⁵
وَيَحْتَفِرُ الْمَيِّتَ مَهْمَا كَبُرَ⁷⁶
وَلَا النَّحْلُ يَلْتَمُ مَيْتَ الرَّهْرِ⁷⁷

وَأَلْعَنُ مَنْ لَا يُمَاشِي الزَّمَانَ
هُوَ الْكَوْنُ حَيٌّ يُحِبُّ الْحَيَاةَ
فَلَا الْأَفْقُ يَحْضُنُ مَيْتَ الطُّيُورِ

*Kime hayatın özlemi sarılmazsa o kişi
Hayatın havasında buharlaşıp yok olur
Varlıklar bana öyle söyledi ve
Gizli ruhları benimle konuştu
Dağlara tırmanmayı sevmeyen kimse
Hayatı boyunca çukurlar arasında yaşar
Zamanla yürümeyeni ve geri de kalanı lanetliyorum
Bu dünya, hayatı seven bir canlıdır
Ve ölü ne kadar büyük olursa onu küçümser
Ufuk ölü kuşları kucaklamıyor ve
Arı ölü çiçekleri öpmüyor.*

Şair, *Şi'rî* (Şiirim) adlı kasidesinde halkının mağdur olduğunu dile getirir. Halkının çok cömert ve himmet sahibi olduğunu dile getiren şair, ne yazık ki zaman denilen şey nice cömert ve himmet sahibi olanları mağdur ederek yok ettiğini ifade eder. Şair halkına merhamet ederek şu dizeleri nazmeder:⁷⁸

كَمْ حَطَمَ الدَّهْرُ ذَا
أَلْقَاهُ تَحْتَ نَعَالِ
رَفَقًا بِأَهْلِ بِلَادِي
هَمَّةَ كَثِيرِ الرَّمَادِ⁷⁹
مَنْ ذَلَّةٌ وَحَدَادِ⁸⁰
يَا مَجْنُونَ الْعَوَادِي⁸¹

*Zaman himmetli ve küllü çok
Olan insanları bitirdi
Onu zillet ve yastan olan
Ayakkabıların altına attı
Ey musibetler delisi
Ülkemin halkına yumuşak davran*

Şair, *Tunûsu'l-Cemîle* (Güzel Tunus) adlı kasidesinde zamanın karanlık

⁷⁵ Lanetliyorum: عَنَ أَلْ

⁷⁶ Küçümsüyor: رَحْتَقِي

⁷⁷ Kucaklıyor: يَلْتَمُ. Öpüyor: يَحْضُنُ .

⁷⁸ İsmâ'il, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-A'mâluş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 135.

⁷⁹ Çok cömert: كَثِيرِ الرَّمَادِ .

⁸⁰ Ayak altı: نَعَالِ تَحْتَ yas: دَادِحِ

⁸¹ Deli: مَجْنُونَ.

ve zulüm zamanı olduğunu belirtip bu karanlığın arkasından bir sabahın geleceğini gördüğünü aşağıdaki şiirle anlatır:⁸²

مِنْ وَرَاءِ الظُّلَامِ شَمْتُ صَبَاحَهُ⁸³ إِنَّ دَا عَصَرَ ظُلْمَةً غَيْرَ أَنْتِي
سَتَرْتُ الحَيَاةَ يَوْمًا وَشَاحَهُ⁸⁴ صَبَّعَ الدَّهْرُ مَجْدَ شَعْبِي وَلَكِنْ

*Bu zaman, karanlık bir zaman ama ben
Karanlığın arkasındaki sabahı gördüm
Zaman halkımın şanını kaybettirdi ama
Hayat bir gün onun güzelliğini verecektir.*

Şair kısa ömrü boyunca Tunus halkının sevgisini kalbinde taşıyarak halkı için özgürlüğü arar ve özgürlüğün bir gün gerçek olacağına inanır. Halkı için güçlü ve aydınlık dolu bir hayat arzular ve halkından geçmişe değil artık geleceğe yönelmelerini aşağıdaki cümleleri sarf ederek ister⁸⁵

✠ لقد أصبحنا نتطلب حياةً قويةً مشرقةً، ملؤها العزم والشباب، ومن يتطلب الحياةَ، فلبعد غدَه الذي في قلب الحياة... أما من يعبد أمسه، وينسى غدَه، فهو من أبناء الموت، وأناء القبور السَّاخرة... فلا خير في أمة عارية تكتم فقرها... ولا خير في شعب جائع يُظهر الشَّبع... وشترٌ من ذلك أمة تقنتي أنوابها من مغاور الموت، ثم تخرج في نور النَّهارِ مُنْبَجِحَةً بما تلبس من أكفانِ الموتى، وأكسية القبور. ✠

“Gençlik ve azim dolu aydınlık, güçlü bir hayatı ister olduk. Hayatı isteyen hayatın kalbinde olan geleceğine tapsın... Dünyüne tapan ve yarınını unutan ise ölümün evlatlarından ve alay eden mezarlıklarındandır... Yoksulluğunu gizleyen bir ümmette hiç hayır yoktur... Tokluğu gösteren aç bir halkta hiç hayır yoktur... Bundan kötüsü ölüm mağaralarından elbisesini giyen bir ümmettir. Sonra gündüz nurunda çıkıp ölümlerin kefenlerinden ve mezarlıklar elbiselerinden oluşan giysileriyle övünendir.”

Şair, *Îlâ Tuğâti'l-Âlem* (Dünyanın Zalimlerine) adlı kasidesinde halkın gücüne dayanarak diktatörleri ve zalimleri tehdit eder, özgürlüğün geleceğine inanır ve halkın artık güçlü olduğunu şu dizelerle ifade eder:⁸⁶

حَبِيبَ الظُّلَامِ عَدُوَّ الحَيَاةِ⁸⁷ أَلَا أَيُّهَا الظَّالِمُ المُسْتَبِدُّ
وَصَحْوُ الفَضَاءِ وَضَوْءُ الصَّبَاحِ⁸⁸ رُوَيْدَكَ لَا يَخْدَعُنكَ الرَّيِّعُ

⁸² İsmâ'îl, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-'Amâlûş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 133.

⁸³ Karanlık arkası: وراء الظلام وراء، gördüm: متش.

⁸⁴ Yitirdi: عضي.

⁸⁵ Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, *el-Hayâluş-Şi'ri inde'l-'Arab*, (Tunus: Matba'atu'l-'Arab, 1929), 102.

⁸⁶ İsmâ'îl, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-'Amâlûş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*, 354.

⁸⁷ Diktatör:.. المستبد.

⁸⁸ Seni aldatmasın: لا يخدعك.

وَمِنْ يَبْذُرِ الشَّوْكَ يَجْنُ الْجِرَاحَ⁸⁹
وَيَأْكُلُكَ الْعَاصِفُ الْمُشْتَعِلُ⁹⁰

حَذَارِ فَتَحَتْ الرِّمَادُ اللَّهَيْبُ
سَيَجْرِفُكَ السَّيْلُ سَيْلُ الدِّمَاءِ

*Karanlığın sevgilisi ve hayatın düşmanı
Olan zalim diktatör
Yavaş ol, ilkbahar ve gökyüzünün
Açıklığı sabahın ışığı seni aldatmasın
Çok dikkatli ol, küllün altında alev var
Dikeni eken, yaralar toplar
Bir kan seli seni götürecektir
Ve yanan bir kasırga seni yiyecek*

Şair *Îrâdetu'l-Hayât* (Hayat İsteği) adlı kasidesinde halkın iradesinin her şeyin üstünde olduğuna inanır. “Eğer günün birinde halk özgür, onurlu bir hayatı ister ve talep ederse kader mutlaka o iradeye icabet edecektir” der. Şair aslında her şeyin halkın iradesine bağlı olduğunu vurgular:⁹¹

فَلَا بُدَّ أَنْ يَسْتَجِيبَ الْقَدْرُ⁹²
وَلَا بُدَّ لِلْقَيْدِ أَنْ يَنْكَسِرَ⁹³
فَلَا بُدَّ أَنْ يَسْتَجِيبَ الْقَدْرُ⁹⁴

إِذَا الشَّعْبُ يَوْمًا أَرَادَ الْحَيَاةَ
وَلَا بُدَّ لِلَّيْلِ أَنْ يَنْجَلِيَ
إِذَا طَمَحَتْ لِلْحَيَاةِ النَّفُوسُ

*Bir gün halk hayatı isterse mutlaka kader icabet edecek.
Mutlaka gece bitecek ve zincir kırılacak
Eğer hayata nefisler tamah ederse
Mutlaka kader icabet edecek.*

Bu şiirin ilk iki beyti çok önemli olduğundan Tunus milli marşına dâhil edilerek Tunus halkı için ulusal bir sembole ve söyleme dönüşmüştür. Söz konusu iki beyit sadece Tunus'ta değil aynı zamanda Arap ülkelerinde bir özgürlük türküsüne dönüşmüş ve okullarda da öğrencilere okutulur hale gelmiştir.

SONUÇ

Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî'nin modern Arap şiirinde önemli bir yeri mevcuttur. Bazı araştırmacılar onu XVIII. yüzyılda yaşayan Fransız yazar Voltaire (1694-1778) takma adıyla bilinen François-Marie Arouet'e benzetir.

⁸⁹ Küll: راح الحج; alev: لهيب; diken: الجراح.

⁹⁰ Sel: عتشم; yanan: ليألس.

⁹¹ İsmâ'il, *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, el-Âmâlûş-Şi'rîyyetu'l-Kâmile*, 327; Muhammed el-Hilivi. *Res'îluş-Şâbbî*, 1.Baskı (Tunus: Dâru'l-Mağribî'l-'Arabî, 1994),98.

⁹² İcabet eder: يستجيب; mutlaka: muhakkak: لا بد.

⁹³ Kırılacak: ينكسر; نأ: يكسري.

⁹⁴ Hırslı oldu: تحطم.

Voltaire de, insanın özgürlüğü ve düşünme hakkına sahip olabilmesi için mücadele etmişti. Öyle ki Alphonse de Lamartine, Fransız şiirini XVIII. yüzyılda dar kalıplarından çıkarmaya çalışmışsa, eş-Şâbbî de Arap şiirini klasik şiirin tesirinden uzaklaştırmaya çalışmıştır. Duygusal bir tarafı da olan Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, çok erken yaşta yakalandığı hastalıklarıyla mücadele ederken aynı zamanda da Arap ülkelerinin sorunlarını kendi sorunlarıymış gibi benimsemiştir. Çok genç yaşta hayata veda etmesine rağmen eş-Şâbbî özellikle Mısır'da oldukça ilgi görmüş ve kimi kasideleri Apollo Dergisi'nde yayımlanmıştır⁹⁵.

KAYNAKÇA

- Ahmad, Mohamad. "Ahmed Ziyâd Muhabbık'ın Beyaz Dişi Güvercinler ve Nargile Adlı Romanının Psikolojik Boyutu". *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi* 2/24 (Ağustos 2019): 614-648.
- Ahmad, Mohamad. "Haziran 1967 Savaşının Nizar Kabbani Şiirindeki Etkisi". *On-dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47 (Aralık 2019): 353-384.
- Beseç, Ahmed Hasan. *Divânu Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî*. 4.Baskı. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Cuheni, Heyfe Reşit Atallah. *el-Nez'atu'l-İnsâniyye fiş-Şi'ri beyneş-Şâbbî ve el-Kasibi*. Doktora tezi, Ty.
- Dayf, Şevki. *Dirâsât fi'i-Şi'ri'l-'Arabî'l-Muâsir*. 7.Baskı Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1979.
- Ferruh, Ömer. *Şâ'iran Mu'ââiran İbrahim Tokan ve Ebu'l-Kâsım eş-Şaâbbî*. 1.Bask. Beyrut: el-Mektebetu'l-İlmiyye, 1954.
- Gökgöz, Turgay. "Modern Tunus Romanına Bir Bakış", *Nüsha Dergisi* 49 (2019), 69-96.
- Hilivi, Muhammed. *Resâ'iluş-Şâbbî*. 1. Baskı. Tunus: Dâru'l-Mağribi'l-'Arabî, 1994.
- İsmâ'il, İzzuddîn. *Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî el-Âmâluş-Şi'riyyetu'l-Kâmile*. Beyrut: Dâru'l-'Avde, 1972.
- Kaddum, Mahmud. *Nahvu'n-Nassî zi'l-Cumleti'l-Vâhîde: Dirâsetun Tatbikiyye fi Mecmai'l-Emsâli'l-Meydânî*. Riyad: Arapçaya Hizmet Uluslararası Kral Abdullah Bin Abdülaziz Merkezi, 2015.
- Kerru, Ebu'l-Kâsım Muhammed. *eş-Şâbbî Hayatuhu ve Şi'ruhu*. 2.Baskı. Beyrut: el-Mektebetu'l-İlmiyye, 1954.

⁹⁵ Yazıcı, Tunus'ta Modern Arap Edebiyatı ve Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî, 65.

- Liikaşi, Aziz Mazahir. *el-İbdâu'l-Fennî fî Şi'ri Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî*. Cezayir: el-Konstantin Üniversitesi. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, 1390/1980.
- Meseddi, Abdusselam. *Kırâat me'âş-Şâbbî ve el-Mutenebbî ve el-Câhîz ve İbni Hal-dun*. 1.Baskı. Kuveyt: Dâr Suad Subah, 1993.
- Nezhe, Adnan Ali. *el-Suretu'l-Fenniyye fî Şi'r Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî*. Sudan: ümm Dirmen Üniversitesi. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, 1425/2005.
- Numani, Abdulazia. *Rihletu Ta'ir fî Dunyâş-Şi'r*. 1.Baskı. Kahire: Dâru'l-Misriyyeti'l-Lubnâniyye, 1418/1997.
- Parıldı, Metin, "İşgal Dönemi Tunus Şiirinde Avangard Bir Romantik: Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî" *Avrasya Etütleri* 40 (2011-2), 325-354.
- Parıldı, Metin. "Fransız Sömürgeciği Döneminde Kuzey Afrika'da Arap Dili ve Edebiyatına Geniş Bir Bakış" *Bilimname* XVIII, /1, (2010) 115-132.
- eş-Şabbi, Ebu'l-Kâsım. *eş-Şi'r 'inde'l-'Arab*. Tunus: Matba'atu'l-'Arab, 1929.
- eş-Şabbi, Ebu'l-Kâsım. *Muzekkerâtuş-Şâbbî*. Mısır: Muessesetu Hidavi et-talim ve es-Sekâfe, 2012.
- Tülücü, Süleyman "Şâbbî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/216 İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Tırad, Mecid. *Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî ve Resâ'iluhu*. 2.Baskı. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1415/1994.
- Yazıcı, Hüseyin. "Tunus'ta Modern Arap Edebiyatı ve Ebu'l-Kâsım eş-Şâbbî", *Nüşa Dergisi* 5, (2002), 51-69.